

Een minder bekende pastoor van Sint Pieter

Een minder bekende pastoor van Sint Pieter: Willem Heijnen (1825-1869). Sint Pieter heeft in de loop der eeuwen veertig pastoors gekend, waarvan sommige bekende persoonlijkheden waren. Dit geldt met name voor de bouwpastoors van de beide huidige kerken. Pastoor Kribs (1869-1896) werd zo veelvuldig bezocht door hulpzoekenden, dat Sint Pieter indertijd wel een bedevaartsoord leek. Pastoor Steegmans (1937-1957), stijfkoppig als hij was, trok zich niets aan van de felle protesten van een groep parochianen en slaagde erin de kerk Beneden te laten bouwen en het oude kerkgebouw Boven te sluiten. Deze Archiefsprokkel gaat over een minder bekende, maar niet minder pregnante pastoor: Willem Heijnen, de voorganger van Kribs, die 44 jaar lang pastoor was.

dagboek van de koster

Koster Johannes Rosier hield voor eigen gebruik een register bij van dopen, huwelijken en begrafenissen. Hierin maakte hij tevens aantekeningen over dagelijkse voorvallen en plaatselijk nieuws, waardoor het register het karakter van een dagboek kreeg. Over de intrede van de nieuwe pastoor, voorheen kapelaan in Sint-Maartensvoeren en op dat moment nog geen 27 jaar oud, schreef de koster: '1825 de 25e januari dinsdags is in Sint Pieter ingehaald Wilhelmus Heijnen. De jongmans en jongedochters hebben hem afgehaald met muziek aan de Onze-Lieve-Vrouwepoort onder de Boomkens. Op de Blekerij zijn zij allen scheep gegaan op de Maas en voor de schepen waren drie paarden gespannen. Zo zijn zij gevaren tot aan het Varkensweerdje of aan de Greend. De pastoor van Sint-Nicolaas, Nicolaus Servaes (de voorganger van Heijnen te Sint Pieter), was mee gekomen tot in de kerk in Sint Pieter met een rokkelien en een stoel (stola) aan en de nieuwe pastoor had ook een stoel en rokkelien aan. En na het lof zijn zij gegaan naar Winandus Claessens op het Torentje (Huize De Torentjes) en zijn daar getraceerd geworden en hebben de hele nacht gedanst.' Rosier vergat echter iets te vertellen: die dag was het in de kerk zo druk geweest, dat een communiebank en een kerkbank het hadden begeven.

niets schoons, niets treffelijks

'De oude kerk was niet veel meer dan een grote kapel. In een bepaalde bouwtrant was ze niet gebouwd, zodat ze een echt schuurkerkje leek. Boven de deur hing een kruisbeeld tussen twee planken engelen en op het dak stond een klein torentje met klok. Ook de oude pastorie was een armzalig gebouw van slechts één verdieping en omgeven door een muur, waarboven de typisch geknipte vormen uitstaken van geschoren boompjes; op het dak van de pastorie stond eveneens een torentje met klok.' Zo beschreef kapelaan Welters in 1925 het van 1760 daterende en in 1897 afgebroken kerkje op de berg. Onmiddellijk na zijn aankomst op Sint Pieter merkte pastoor Heijnen al, dat het kerkje veel te klein was. Het meubilair nam erg veel plaats in en het merendeel van de gelovigen moest tijdens de diensten buiten blijven staan. Heijnen schreef: 'De kerk is zeer klein en heeft maar één gang. In de kerk is niets schoons, niets treffelijks, oude prullen genoeg. De biechtstoel is nieuw en het enige meubel van deugd. Er is een klein orgeltje, geen banken. Negen nieuwe banken heb ik er geplaatst en alles laten verven.' In 1825 wilde men de acht meter lange kerk met vijf meter verlengen, maar de gemeenteraad, die in die tijd nog toestemming moest geven, besloot in 1827 van de uitbreiding af te zien. De kerk lag namelijk nogal dicht bij de verdedigingswerken van Maastricht en het ministerie van Defensie stelde onmogelijke eisen. In 1835 vroeg men opnieuw toestemming, want de nood was hoog gestegen. Een grote menigte parochianen, tot grijsaards en zwangere vrouwen toe, vervulde haar godsdienstplicht in bijtende winterkou, hitte of stromende regen. De menigte in de kerk veroorzaakte dikwijls 'verfoeilijke' wanorde, want er verliep geen kerkelijke dienst of er vielen mensen flauw. Gelukkig deed het ministerie nu niet moeilijk. Deze keer besloot men de kerk niet te verlengen, maar een zijbeuk bij te bouwen. Deze kwam in oktober 1841 gereed en bood voldoende ruimte voor tien kerkbanken.

kerkzang trekt op straatliederen

Behalve het kerkgebouw onderging ook de organisatie van het geloofsleven in die tijd een uitbreiding. De oprichting van allerlei broederschappen verhoogde de religieuze betrokkenheid van de parochianen. Een ervan was het zangkoor. Heijnen ergerde zich mateloos aan het zingen in de kerk: 'De koster is Joannes Rosier, een man die goed oppast in de kerk, maar de zang niet kent. De zang trekt meer op straatliederen dan op kerkzang. Ik zal dit niet lang dulden.' De koster maakte het nog eens extra bont door in 'opstand' te komen. Hij weigerde een requiemmis te zingen en werd voor drie weken geschorst. Intussen had Heijnen een gesprek met een aantal jongelui, die de kerkzang en de muziek wilden leren. Zo werd in augustus 1842 de broederschap van Sint Cecilia ofwel het zangkoor opgericht. De zangers moesten op zon- en feestdagen de kerkelijke diensten opluisteren. Er werd wel degelijk kwaliteit verwacht: zij oefenden bij een zangmeester, die speciaal daarvoor was aangesteld. Het zangkoor bestond uit zes sopranen (jongens), vier tenoren en vier bassen. Er kwam een nieuw orgel en een 'reglement op het oksaal', omdat allerlei personen zich onbevoegd naar boven begaven.

'uw bisschop is tussen u'

Te Sint Pieter hield men twee grote processies per jaar. De bronkprocessie vond plaats rond de feestdag van Sint Petrus (22 juni). De tweede was de bedevaartstocht naar de Sint-Lambertuskapel. Ook wanneer de kinderen op weg gingen naar de kerk waar de bisschop dat jaar het vormsel toediende, gebeurde dit in een stoet. Zo werden in 1847 42 jongens en 31 meisjes van Sint Pieter in de Onze-Lieve-Vrouwekerk gevormd. Bovendien vond op die dag de jaarlijkse visitatie plaats. Monseigneur Paredis vereerde de kerk van Sint Pieter 's middags met een bezoek. Hij werd afgehaald 'met kruis en vaan, met bruidjes en maagdekens'. De route en ook de kerk zelf waren versierd met dennegroen, guirlandes en kransen. Ook waren borden aangebracht met opschriften als: 'Zijt nu tevreden altemaal, uw ijverige bisschop is tussen u'. Ter afsluiting was er voor de hoogwaardigheidsbekleders een souper met wel drie soorten wijn. De bisschop vond het allemaal prachtig en verklaarde dat hij dit in zo'n dorp toch écht niet had verwacht.

herrezen

In hetzelfde jaar, tijdens de aanleg van het Kanaal naar Luik, moest de voorganger van de huidige Sint-Lambertuskapel wijken. Deze was gebouwd op de plek waar tot 1747 de kerk van Sint Pieter had gelegen en waar volgens de overlevering Lambertus korte tijd naast zijn ouders begraven was geweest. Pastoor Heijnen richtte in 1846 een warm pleidooi tot koning Willem II om het gebouwtje te mogen behouden: 'Edoch nu! Nu zal die plaats zo dierbaar in de harten der mensen van wijd en zijd, en zo aanmerkenswaardig in de pen der geschiedschrijveren, geheel vernietigd worden.' Volgens de pastoor kon men het kanaal best enige ellen in de richting van de Maas opschuiven. 'O hoe roemruchtig zal deze plaats worden, als zij door 's konings goedheid en zorg behouden blijft!' Maar het mocht allemaal niet baten. Wel kreeg Heijnen gedaan, dat hij vlakbij het graf van Lambertus een nieuwe kapel mocht oprichten. Zo kon in de jaren 1847-1848 de huidige kapel langs het kanaal worden gebouwd, gedeeltelijk op de fundamenten van de vroegere kerk. Boven de ingang staat nog altijd het chronogram: 'strUCtUra CanalIs eVanUI; pIetate DenVo sUrreXI honorI LaMbertI' (vanwege de aanleg van het kanaal ben ik verdwenen, maar uit vroomheid herrezen ter ere van Sint Lambertus, 1847).

Aper en Herisplindis

Bij de aanleg van het kanaal stuitte men op restanten van het priesterkoor van de voormalige kerk. Op het kerkhof trof men veertien sarcofagen aan en een grote hoeveelheid beenderen. Pastoor Heijnen hield nauwlettend in de gaten, of men niet toevallig het graf van Sint Lambertus tegenkwam. In zijn in 1850 gepubliceerde Lambertusbiografie deed pastoor Heijnen uitvoerig verslag van zijn bevindingen. Hij was niet de eerste pastoor die een dergelijk onderzoek deed. Twee sarcofagen, gevonden op de plek van de afgebroken kapel,

had pastoor Happart meer dan 125 jaar eerder ook al gezien. Volgens Heijnen kon het niet anders of een ervan moest de gebeenten van Lambertus' ouders Aper en Herisplindis bevatten. De beenderen begraf hij in een houten kist voor de deur van de nieuwe kapel. Hierop plaatste hij een steen met vermelding van de begraafing van de ouders van Lambertus op deze plek. Links ernaast ligt een kleinere steen, die nog door Happart werd geplaatst. De beide sarcofagen kregen een plaats in de kelder van de nieuwe kapel.

Was Heijnen wel zo zeker dat hij het goede graf had gevonden? In zijn biografie schreef hij: 'Maar zal nu iemand zeggen: gij en de heer Happart hebt u kunnen vergissen; ik laat zelfs iemand voorgeven, dat wij ons beiden vergist hebben, en dat dus de bedoelde gebeenten niet de gebeenten zijn van Aper en Herisplindis: wat zou dan volgen? Niets anders, dan dat de gebeenten van Aper en Herisplindis niet juist onder de gemelde steen, maar weinige voeten verder begraven zijn.' Voor Heijnen kwam het dus niet zo héél nauw; het ging hem vooral om de intentie.

braaf en naarstig

Ook op andere gebieden toonde de pastoor zich actief. Tijdens de jaarlijkse prijsuitreikingen van de openbare lagere school drukte hij de kinderen op het hart 'braaf en naarstig' te zijn. De gemeentepolitiek volgde hij noodgedwongen op de voet. In de jaren vijftig was de kerk opnieuw te klein geworden en Heijnen wilde een nieuwe laten bouwen. Hij beschuldigde de burgemeester ervan de nieuwbouw tegen te houden uit eigenbelang en kwalificeerde de gemeenteraadsleden als 'ja-broeders zonder kennis'. Vanaf 1859 sukkelde pastoor Heijnen met zijn gezondheid. Sedert 1860 werden geen rekeningen van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament meer opgemaakt wegens de 'schier onafgebroken onpasselijkheid' van de pastoor. Tien jaar duurde nog het voor Heijnen zich om gezondheidsredenen terugtrok. Hij verhuisde naar zijn geboorteplaats Zichen, waar hij in 1875 op 77-jarige leeftijd overleed.

bron

Archief Parochie Sint Pieter, o.a. nrs. 34, 314, 317, 327, 487-490, 1100, 1102, 1129, 1154a; Archief Gemeentebestuur Sint Pieter: 3, 8a, 49; W. Heijnen, Levensbeschrijving van den heiligen Lambertus, bisschop van Maastricht en martelaar, begraven te Sint Pieter, Maastricht 1850. R. Hackeng, De kerken van Sint Pieter Maastricht 1998 (Maastrichts Silhouet).

auteur

Rolf Hackeng